

НЕВЕНА ЗЛАТАРЕВА-ЧИЧКОВА
ЕДИН УЧЕН
С ГРИЖА ЗА ЧОВЕЧЕСТВОТО

chitanka.info

Научната фантастика е предпочитаният от мен род литература, главно в която съм известен. За писателя тя има преимуществото, че му дава възможност да поставя човешки характери в стресови ситуации, които има право да измисля изцяло, както и че му доставя удоволствието да разсъждава за последствията от техническата революция върху поведението и убежденията на хората. За читателя това е предимно романтичен жанр, който също така може да има и функцията да го подготви за някои от промените, с които е вероятно скоро да му се наложи сблъскване.

Джеймс Блиш

Произведението „Новозавладените звезди“ ще запознае българския читател с един от най-типичните и ярки творци на научната фантастика в Америка — Джеймс Блиш.

Житейската биография на автора е изпълнена със събития, които дават своеобразно отражение върху произведенията му. Той е роден на 23 май 1921 година в Ориндж, щата Ню Джърси. Баща му е рекламен търговски агент на списания, а майка му — учителка по пиано. Детството си Блиш прекарва в Чикаго, а ранното си юношество — в предградията на Ню Джърси.

През 1942 година завършва микробиология в Рътгърс, след което е мобилизиран в армията като техник в медицинска лаборатория. През 1945–1946 г. Блиш подготвя следдипломен труд по зоология в Колумбийския университет. Работи като коректор в една литературна агенция, след това става редактор на търговско списание и накрая — съветник по обществени отношения, специалист по технически и научни въпроси. Междувременно отпечатва около двадесет разказа.

През 1958 година излиза „Пример на съвест“, считано за най-доброто произведение на Блиш, с което спечелва наградата „Хюго“. Това е един от първите научнофантастични романи, в който се засяга

религиозна тема. Римски католически свещеник се озовава на една далечна планета, чиито обитатели — влечуги — изглеждат освободени от естествени грехове. Завърнал се на земята, той донася със себе си едно оплодено яйце, съдържащо това, което би могло да бъде чудовищен нов Спасител.

До 1967 г. Блиш е издал седем книги и има сто седемдесет и пет други публикации от различни жанрове. Творбите му са предимно научна фантастика, но включват и един исторически роман, няколко сборника разкази, том критически есета, една шпионска новела за юноши, поезия, критика за малките списания, театрални и телевизионни пиеси, сценарии, статии и др. Съчиненията му са включени в около петдесет антологии и са преведени на осемнадесет езика.

През 1960 г. Джеймс Блиш е почетен гост на Осемнадесетия конгрес на научната фантастика в Питсбърг, САЩ.

Блиш е допринесъл много за насърчаването и творческото оформяне на редица млади творци-фантасти. Един от организаторите на Конференцията на писателите-фантасти в Милфорд, щата Пенсилвания (1955 г.), активен член и първи вицепрезидент на техния съюз в САЩ, един от основоположниците на Фондацията за научна фантастика в Англия (1970 г.), той е между най-авторитетните критици на този вид литература.

Блиш се увлича от трудовете на Езра Паунд, Джеймс Джойс, Джеймс Кобъл, музиката на Рихард Щраус, релативистичната физика.

През 1960–1970 г. продуктивността на автора намалява поради влошеното му здравословно състояние. Джеймс Блиш умира през 1975 година.

От 1968 г. писателят се установява в Англия, близо до Оксфорд, където е погребан. Ръкописите му се пазят в Бодлийската библиотека.

Творческата биография на Блиш започва с първия му научнофантастичен роман през 1940 година.

Годините 1950–1958 са много ползотворни за публикациите му.

През 1950 година е отпечатан въвеждащият разказ от серията „Оки“^[1], посрещнат възторжено от любителите на фантастиката. Става ясно, че Блиш ще бъде необикновено задълбочен литератор. Този цикъл представлява най-високият полет на неспокойното въображение на автора.

Първата цялостна „Оки“ книга е „Землянино, върни се у дома“. Следват: „Триумфът на времето“, „Трясък на цимбали“ и „Живот за звездите“. Четирите творби са отпечатани в един общ сборник — популярната тетралогия „Летят градове“. Във връзка с нея един наблюдател на специалната притурка на „Таймс“ заявява, че Блиш е от малцината майстори на разкази, в които „умозрителните философски идеи могат да бъдат разглеждани в Есхилев мащаб“ и твърди, че Градовете вероятно са отнесли представата за космическото пътешествие на множество светлинни години по-напред, отколкото човек би могъл да си представи.

През тези плодотворни за Блиш години много популярни са сборникът „Най-добри научнофантастични разкази“, „Бобово стъбло“, „Повърхностно напрежение“, трактатът „Произведение на изкуството“ и т.н.

Характерно за автора е, че той пестеливо използва сполучливите си повествования, като често се връща към тях, за да ги преработи и разшири — понякога дори в романи. Типичен пример за това е „Повърхностно напрежение“ (1952) — известният и антологизиран разказ на Блиш, който по-късно става част от цялостната творба „Новозавладените звезди“ (1957). Тук писателят си е послужил с едно от ранните си произведения — „Потънала Вселена“. Успехът като че изненадва и самия Блиш, който споделя:

„Смятах да напиша само за това какво наистина би било да се живее в микрокосмос, където сили като повърхностното напрежение са съществени, а такива като земното притегляне — незначителни, но някъде по тази линия вероятно съм докоснал по-скоро митологична струна, отколкото молекулярна. Бих желал да зная как съм го постигнал, защото, ако това ми беше известно, бих го повторил.“

Наистина под привидно строгото научно съдържание на творбата читателят долавя известни романтични и дори мистични елементи, които придават особено очарование на разказа. Езотерични детайли ще открием и в останалите съчинения, включени в „Новозавладените звезди“, които „Ню Йорк хералд трибюн“ назовава „прекрасни“. Това са разтърсващи описания на едно причудливо и малко вероятно бъдеще — бъдеще, обкръжено от обективна реалност.

В посочената книга, както и в доста други от този период, Блиш внася биологични теми, проявява подчертан интерес към екологията.

Тази област от науката преди години е била доста пренебрегвана за сметка на „по-трудните“ дисциплини — физика, астрономия, техника. Прецизен и изобретателен в използването на технически и научни подробности, Блиш е високо ценен от читателите, които са в състояние да видят правдоподобността на произведенията му.

Теодор Стърджън пише:

„Добър научнофантастичен разказ е разказът за човешки същества с човешки проблеми и човешко разрешение — нещо, което не би се осъществило, ако разказът няма научно съдържание.“

Това определение е валидно не само за „Новозавладените звезди“, но и за целокупното творчество на автора. Блиш е убеден в необходимостта да се познава фактическият материал и смята, че за всеки писател, който вижда колко сюрреалистични са твърденията на модерната метафизика, научното съдържание е примамливо и даже задължително.

„Фантастът — заявява Блиш — предпочита да символизира своя реален свят с «украшенията» на науката и техниката и колкото по-непознати са те за читателя, толкова по-пресилена ще му се стори дадена ситуация. И все пак всъщност не идеите, а «украшенията» са «налудничави», не предположенията, а декорите. Както във всяка литература, и тук е абсолютно необходима честност към предположенията, не към «украшенията».“

В такъв смисъл светът на космическото бъдеще, изобразен като страховит и заплашителен в „Новозавладените звезди“, е само един символ, който служи на автора за социална критика и прогностика.

От позициите на хуманизма Блиш сигнализира за опасността, която представляват за човечеството войната и атомната бомба, осъжда империалистическите и колонизаторски амбиции на западните сили, измамните операции под прикритието на законността. Писателят посочва, че прогрес не може да има, докато силата е съсредоточена в ръцете на икономическа олигархия — Управата на Големия земен космодрум, чиято единствена цел е да извлече печалби и облаги, без оглед на средствата, с които постига хищническите си стремежи. Това е и причината Властите на Земята да установят международен, свръхнационален монопол върху всички космически полети, свързани с огромни разходи, и да ламтят за целия всемир. За да се осъществи програмата на разселване, авторът посочва три начина: първият —

създаване на човек по изкуствен път, вторият — чрез куполи, и третият — адаптиране на хора към условията на различните планети — процес, който творецът нарича *пантропия* и който сам той препоръчва.

Суини е адаптиран към ледения студ в Ганимед, хората от „мансардата“ са приспособени към живот в лозовите мрежи, в разказа „Повърхностно напрежение“ те са микроскопични и населяват морското дъно, а в последната част става дума за тюленоиндивиди.

Цялата творба внушава идеята, че животът е най-висока форма на съществуване на материята — висше благо — и той трябва да се пази. Нещо повече — Блиш мечтае за топлина и взаимно разбирателство между всички разумни хора.

Романът е и предупреждение — не бива да се допуска властта да попадне в ръцете на Космодрумната полиция; само така човешкият род ще бъде спасен и жизнеността на света ще се съхрани, ще победи! Такова е и морално етичното значение на пантропията.

Блиш е воюващ автор. Той призовава към непримиримост, към борба с трудностите. За него е ясно, че са нужни жертви, и той е убеден в необходимостта от тях: ще загинат Сет, Чарл, Аласкон и множество други неспокойни духове — ще останат най-смелите, най-силните, най-способните, които ще изведат човечеството от „таванския етаж“ до „базата“, от върховете на дърветата в широкия свят (книга II) такъв е неизбежният биологичен закон на подбора, такъв е диалектическият път на развитието. Нека не обвиняваме прибързано учения в антихуманизъм заради пристрастието му към супермена. Та нали и доктор Рулман, и бащата на Суини, и Лавън, и Шар, и Аласкон посвещават и отдават целия си живот на хората, на тези, които ще дойдат след тях, на утрешния ден, който те самите няма да видят, Какво по-човешко, по-оптимистично и по-възвишено от тази светла саможертва в името на бъдещето?

Научнофантастичното творчество на Блиш е ярко, оригинално, незабравимо четиво. Изтъквайки голямото разнообразие на произведенията му, Кингсли Еймис посочва, че те предоставят „път за спасение на онези, които чувствуват, че романът е затънал в злободневност и самоповторение“.

Писател и учен, но преди всичко човек, загрижен за утрешния ден на хората — такъв ще видим Блиш в „Новозавладените звезди“ — такъв е и в цялото си творчество.

[\[1\]](#) Странствуващ селскостопански работник от щата Оклахома.
— Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.